

1975-1980 YILLARI ARASI ÇALIŞAN KADINLARIN HAK VE MÜCADELELERİ: KADINLARIN SESİ DERGİSİ MÜLAKATLARI

THE RIGHTS AND STRUGGLES OF WORKING WOMEN BETWEEN 1975-1980: INTERVIEWS OF WOMEN'S VOICE MAGAZINE

Zeynep Berra ALTUNTAŞ¹

Öz

İşçi hareketlerinde artışın başladığı 1970'li yıllar, ülkede aynı zamanda her ailenin geçim sıkıntısı ile savaştığı bir dönem olmuştur. Tek maaşın bir ev kirasını bile karşılamadığı yıllarda ev ekonomisine katkı için kadınlar da işçi, memur fark etmeksizin çalışmaya başlamışlardır. Bu noktada işverenlerin bir sömürü politikası gütmeleri, erkek ve kadın işçiye aynı işi verdiği halde kadına daha düşük bir ücret ödenmesinin yanı sıra kadının "annelik" sorumluluklarını yerine getirmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Türkiye Komünist Partisi (TKP) bünyesinde 3 Haziran 1975'te İstanbul'da İlerici Kadınlar Derneği (İKD)'nin kuruluş amacı da bu sömürüye karşı gelmek olmuştur. Dernek, kadın işçiye destek olmuş, kampanyalar, imza çalışmaları ve gazetelerle emekçi kadınların haklarını savunmuştur. Mülakat yoluyla şikâyet ve düşüncelerini dinlemiş ve mücadelelerinde onların yanında durmuştur. Çalışmanın amacı; Kadınların Sesi Dergisi mülakatlarını göz önünde bulundurarak 1970'lerin ikinci yarısında çalışan kadınların hangi zorluklarla mücadele ettiği ve artan işçi eylemlerinin yanı sıra sendikalaşmayla beraber haklarını nasıl savunduklarını yakından inceleyerek dönemin problemleri hakkında detaylı bilgi sahibi olmaktır. Araştırmanın temelinde Kadınların Sesi Dergisi mülakatları esas alınmış olup işçi kadınların beyanları vasıtasıyla dönemin şartları emekçi kadınların perspektifinden genel hatlarıyla incelenmiştir.

Abstract

The 1970s, when the increase in labor movements began, was also a period when every family in the country was struggling with a lack of livelihood. In the years when a single salary did not even cover the rent of a house, women also started working regardless of whether they were unskilled laborers or civil servants to contribute to the home economy. At this point, although employers pursue an exploitation policy, pay a lower wage to a woman even though they give the same job to a male and female employee, consider a female employee inferior and prevent a woman from fulfilling her "motherhood" responsibilities. The Progressive Women's Association, founded in Istanbul on June 3, 1975, within the Communist Party of Turkey, supported women workers, defending the rights of working women with signature works and newspapers, it listened to their complaints and thoughts through interviews and stood by them in their struggles. The aim of the study is to have detailed information about the problems of the period by closely examining what difficulties working women struggled with in the second half of the 1970s, taking into account the interviews of Women's Voice magazine, and how the Women's Voice Magazine defended their rights with increasing labor actions and unionization. At the core of the research, Women's Voice Magazine interviews were used as a basis and the conditions of the period were approached from the workers' perspective through the statements of female workers.

Anahtar Kelime: Kadın, Grev, Sosyalizm, İşçi, Komünizm.

Keywords: Women, Strike, Socialism, Laborer, Communism.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2220056004@student.beykent.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1445-2716

Extended Abstract

Turkish women went through three stages of feminist struggle until the 1970s, when she began to take action for her rights and made open calls to her fellow women. Women who struggled to participate in social life from the 18th century until the declaration of the First Constitutional Era (December 23, 1876) aimed to integrate with public life from the First Constitutional Era to the declaration of the Republic (October 29, 1923). Thanks to the education provided in schools opened specifically for women during the reign of Sultan II. Abdülhamid (1876-1909), many women were attempted to be brought into society, and supportive works for women were carried out until the period of the Committee of Union and Progress (1908-1918). The transition from the second phase, where the state stood by women and publications about women began in the media, to the third phase started with the declaration of the Republic and continued until the 1980s. Women who were trying to gain their basic rights took to the streets for the first time in the 1930s through the Women's Union, the first women's association of the Republican era. The fact that we see the subsequent women's actions under the Progressive Women's Association in the 1970s demonstrates the power of the association (Kadem, 2013).

The early republican woman, who obtained the right to vote and receive education under equal conditions with men, was depicted as a woman who burned with the passion of the revolution and forgot about women's rights, only defending republican ideals and occasionally refraining from defending her peers with different identities and lifestyles. Female leaders who emerged from time to time during this period have been successful in turning women from the regime towards socialism. However, Turkish women, who almost gave up their sexual identity in the name of freedom, have been trapped between Kemalist reform, Islamic values, and socialism and have had difficulty forming their own identities. They have never been able to free themselves from the stereotypes in the eyes of society and have only been seen as women (Karataş, 2009).

The 1970s, when women's movements were awakening, was also a period when socialist uprisings began. While only four workers' movements were witnessed in 1961, one hundred and fifty workers' movements were encountered in 1970 (Siliyer, 1971). Especially the socialist organizations that started after the political amnesty in the second half of the 1970s were growing like an avalanche in the country. This period, when the concepts of inequality and exploitation fell into the lap of everyday life, also gave rise to the awareness of contempt for women in business life (Çakır, 1995). The 1970s, when the Leftist/Socialist parties mobilized and began to organize over the victimized workers, set the stage for the rebirth of women's movements through housewives and working women who had not achieved economic prosperity. Like the Revolutionary Women's Union and the Ankara Women's Association, the Progressive Women's Association, which was founded on June 3, 1975, as a branch of the Communist Party of Türkiye, also published the first issue of the women's magazine, the Women's Voice Magazine, in August 1975, adhering to the Orthodox Marxist perspective adopted by many other socialist organizations (Akkaya, 2018).

In this study, based on the analysis of Progressive Women's Association and Women Voice Magazine, interviews carried out in the magazine are categorized into three subheadings as "Common Issues", "Problems" and "Strikes and Resistance". In the research, first the experiences and problems of women workers in the Women's Voice magazine interviews have been identified. Then, considering these experiences and problems such as retirement, high cost of living, union struggles, breastfeeding rooms, daycare centers, working desires of housewives, rural women, strikes and overtime, problems have been analyzed from a female perspective. In the article, along with the interviews, political proposals that address the discrimination and exploitation policies faced by working women, ideological support and solutions that the public sought have been included. The study identifies the gender-based and feminist problems experienced in the second half of the 1970s and addresses the problems that women workers faced within a certain period of time.

GİRİŞ

Türk kadını, hakları için harekete geçmeye başladığı ve hemcinslerine açık çağrılarda bulunduğu 1970’li yıllara kadar feminist mücadelenin üç evresinden geçmiştir. 18. yüzyıldan I. Meşrutiyet (23 Aralık 1876)’in ilanına kadar toplumsal hayata katılma mücadelesi veren kadınlar, I. Meşrutiyet’ten Cumhuriyet (29 Ekim 1923)’in ilanına kadar kamusal hayat ile bütünleşmeyi kendilerine hedef olarak belirlemiş idi. Özellikle Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) döneminde kadınlara özel açılan okullarda verilen eğitim sayesinde birçok kadın topluma kazandırılmaya çalışılmış, İttihat ve Terakki (1908-1918) dönemine kadar kadına yönelik destekleyici çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Devletin kadının yanında yer aldığı, basında kadına yönelik yayınların başladığı ikinci evreden üçüncü evreye geçiş Cumhuriyet’in ilanı ile başlamış ve 1980’lere kadar uzanmıştır. Temel haklarını kazanmaya çalışan kadınlar, Cumhuriyet döneminin ilk kadın derneği olan Kadınlar Birliği vasıtasıyla ilk defa 1930’larda sokağa dökülmüştür. Bundan sonraki kadın eylemlerini ise ilk defa 1970’lerde İKD bünyesinde görmek, derneğin gücünü açık bir şekilde göstermektedir (Kadem, 2013).

Oy kullanma ve erkeklerle eşit şartlar altında eğitim alma hakkını elde eden erken Cumhuriyet kadını, 1970’lere geldiğinde, devrim aşkıyla yanıp tutuşan, kadın haklarını unutup yalnız Cumhuriyet ideasını savunan, bu yol uğruna zaman zaman farklı kimlik ve yaşam tarzına sahip hemcinslerini bile savunmaktan geri duran bir kadın profili çizmekteydi. Bu zaman dilimi içerisinde dönem dönem ortaya çıkan kadın liderler, kadınları biraz olsun rejimden sosyalizme çevirmeyi başarmıştır. Ancak özgürlük adına cinsel kimliğinden neredeyse vazgeçen Türk kadını Kemalist reform, İslami değerler ve Sosyalizm arasında sıkışıp kalmış, kendi kimliğini oluşturmakta zorluk çekmiş ve toplumun gözünde hiçbir zaman etiketlerinden arınarak yalnızca kadın olamamıştır (Karataş, 2009).

Kadın hareketlerinin tekrar uyanışa geçtiği 1970’li yıllar aynı zamanda sosyalist ayaklanmaların başladığı bir dönemdi. 1961 yılında yalnız dört işçi hareketi gerçekleşirken 1970 yılında yüz elli işçi hareketi gerçekleşmiştir (Siliyer, 1971). Özellikle 1970’lerin ikinci yarısında çıkan siyasî affın ardından başlayan sosyalist örgütlenmeler ülkede çığ gibi büyümekteydi. Eşitsizlik ve sömürü kavramlarının gündelik hayatın kucağına düştüğü bu dönem kadınlarda da iş hayatında hor görülme bilincini doğurmuştur (Çakır, 1995). Sol/Sosyalist tarafların mağdur emekçiler üzerinden harekete geçtiği ve onları örgütlemeye başladığı 1970’li yıllar, ekonomik olarak refaha erememiş ev kadınları ve emekçi kadınlar üzerinden kadın hareketlerinin yeniden doğuşuna bir zemin hazırlamıştır. Devrimci Kadınlar Birliği ve Ankara Kadınlar Derneği gibi TKP’nin bir dalı olarak 3 Haziran 1975 yılında kurulan İKD de diğer birçok sosyalist kuruluşun benimsediği Ortodoks Marksist bakış açısına bağlı kalarak Ağustos 1975’te Kadınların Sesi adlı kadın dergisinin ilk sayısını yayınlamıştır (Akkaya, 2018).

“Tüm çalışan kadınlara, yarınlarımızın umudu çocuklara, tüm ilerici, demokrat, yurtsever güçlere kutlu olsun.” şeklinde bir cümle ile derginin açılışını gerçekleştiren yayın organı daha sonra derneğin amaç ve mücadele hedeflerini tek tek okuyucuya sunmaktadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1975a). Eşit işe eşit ücret verilmesi, yasal hak ve eşitliklerin hayata geçirilmesi ve eğitimde, iş bulmada ve terfide eşitlik sağlanması gibi kadına ait temel iş haklarının üzerinden geçen dergi, basın hayatını sürdürdüğü beş sene boyunca altmış bir sayı çıkarmış ve çalışan kadınlar ile yaptığı küçük mülakatlara bünyesinde yer vererek Türk kadınının sesini duyurmuştur.

Bu çalışmada ise, İKD ve Kadınların Sesi Dergisi incelemelerinin ardından dergide gerçekleştirilen mülakatlar “Ortak Sorunlar”, “Meslekî Problemler” ile “Grev ve Direnişler” olmak üzere üç alt başlığa ayrılmaktadır. Araştırmada, öncelikle Kadınların Sesi dergisi mülakatlarında yer alan kadın işçilerin deneyimleri ve sorunları belirlenmiştir. Daha sonra, bu deneyimler ve yirmi yılda emeklilik, pahalılık, sendikal mücadele, emzirme odaları, kreşler, ev kadınlarının çalışma isteği, köy kadınları, grevler ve fazla mesai gibi sorunlar göz önünde bulundurularak yaşanan problemler kadın perspektifinden incelenmiştir. Makalede, mülakatların yanı sıra çalışan kadınların maruz kaldığı ayrımcılık ve sömürü politikasına getirilen politik öneriler, ideolojik destekler ve halkın başvurduğu çözüm yollarına yer verilmiştir. Çalışma, 1970’li yılların ikinci yarısı itibarıyla yaşanan toplumsal

cinsiyetçilik ve feminizm ile ilgili sorunları belirlemekte ve kadın işçilerin belli bir dönem aralığında yaşadıkları problemleri ele almaktadır.

1. İLERİCİ KADINLAR DERNEĞİ

Cinsel eşitsizlikler uzun yıllar tutucu gelenek ve göreneklere yahut ekonominin az gelişmesine bağlanmış, “ezilen kadın” figürü her zaman Anadolu’nun az gelişmiş bölgelerinde baskı altında yaşayan kadınları çağrıştırmıştır. Büyükşehirlerde hakkı yenen, aşağı görülen, “ezilen” kadınlara karşı oluşan farkındalık ancak 1970’lerin ikinci yarısında yükselen sosyalist görüş ve eylemler neticesinde oluşmaya başlamıştır (Çakır, 1995). Bu artış, ülkede önceleri soğuk karşılanan kadın örgütlenmelerinin de doğuşuna sebep olmuştur. Böyle bir dönemde İKD de, Ankara Kadınlar Derneği ve Devrimci Kadınlar Derneği gibi TKP bünyesinde kurulmuştur. Dernek, aktif olduğu ilk beş yıl boyunca işçi ve emekçi kadınların lehine çok ciddi eylemler ve farkındalık çalışmaları sürdürmüştür.

3 Haziran 1975’te İstanbul’da kurulan İKD, Türkiye Cumhuriyeti’nde kurulmuş olan kadın dernekleri arasında en fazla üyeye sahip olan ve kadınları kitleler halinde hareketlendirebilen bir örgüt olması açısından oldukça önemli bir dernektir (Akal, 1998). Günümüzde genel başkanlığını Beria Onger’in üstlendiği derneğin tüzüğünde amaç, “ülkemiz kadınlarına tanınmış sosyal ve ekonomik hak ve özgürlüklerin kâğıt üzerinde kalmaması, günlük yaşamda somut olarak uygulanması ve geliştirilmesi” şeklinde belirtilmektedir (İlerici Kadınlar Derneği, 2021).

İKD, çalışan anneler üzerine çok ciddi çalışmalar gerçekleştirmiş, anneliğin toplumsal bir işlev olarak tanınması için çabalamıştır. İşveren ve devlet tarafından kreş/emzirme odalarının açılma çalışmalarına ehemmiyet verilmiştir. Kendi yayın organı olan Kadınların Sesi Dergisi üzerinden de bu çalışmalar için kampanyalar başlatmış, sendikalarda yürütülen çalışmalar sonucu kreş talebi toplu sözleşmelerde yer almaya başlamıştır. Bunun yanı sıra bazı belediyeler tarafından kreş ve yuva sayısı arttırılmıştır.

Derneğin bahsi geçen konu ile ilgili diğer çalışmaları arasında kadın işçi çalıştıran her iş yerinde 0-7 yaş arası çocukların bakımı için kreş kurma yahut uygun bir kreş ya da yuva ile anlaşma zorunluluğunu sağlamak, kreş denetiminden sorumlu ve işçi annelerce seçilecek bir kadın işçi temsilcinin seçilmesi, açılan yuva ve kreşlerde revirler bulunmasına ek olarak çocuğu hastalanan anneye ücretli izin verilmesi bulunmaktadır. Aynı hakların devlet memurlarına da tanınması, doğum izninin yaygınlaştırılması (doğum öncesi ve sonrası üç ay izin hakkı), çocuk zamlarının iş kanunu kapsamına girmesi ve bundan vergi alınmaması gibi başlıklara da değinilmektedir. Ayrıca istenmeyen doğumların önlenmesi için SSK’nın, resmî hastane ve dispanserlerin kadınlara her türlü yardımı sağlaması, ücret, işte ilerleme ve eğitim alanlarında hem emekçi hem de annelik yönleriyle toplumdaki çift yönlü işlevlerinin göz önüne alınmasını sağlamak gibi hedefler de yine derneğin amaçları arasındadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1975-1980).

İKD, aynı zamanda yeni çıkan yirmi yılda emeklilik yasınının getirileri olan 5000 işgünü primini ödemek koşulu, 18 yaşından önceki çalışma sürelerinin geçerli olmaması, %70 yerine %60 oranında emekli maaşı alınmasının kabulü gibi şartlara şiddetle karşı çıkmış, farkındalık için bildirimler yayınlamış, bu konu ile ilgili tüm kadınlara düşen görevin, haklarına sahip çıkmak ve örgütlenerek mücadele vermek olduğunu belirtmiştir (Kadınların Sesi Dergisi, 1975a). Kendi yayın organı üzerinden de olmak üzere bu konu ile ilgili imza çalışmaları başlatarak emekçi kadınların, haklarının elinden alınmadan yirmi yılda emekliliği için çalışmalar sürdürmüştür.

Yukarıda bahsi geçen mevcut iki konu haricinde derginin önemle altını çizdiği diğer konular ise eşit işe eşit ücret, anneliğin toplumsal bir işlev sayılması, kadınların sendikalarda daha aktif hale gelmesi, grevler ve eğitimde, iş bulmada, mevkilendirmede fırsat eşitliğinin sağlanması gibi konular olmuştur. Aynı zamanda ülkedeki emekçi kadınların haklarını her bakımdan yetersiz bulan İKD, kurulduğu günden beri çeşitli kampanyalar ile var olan hakları daha geniş kitlelere duyurmak, sunulan haklardaki kısıtlamaları ve uygulanmama nedenlerini ortaya çıkarmak ve hakların genişletilip uygulanabilmesi adına kadınları örgütleyerek harekete geçirmek amacı gütmüştür (İlerici Kadınlar Derneği, 2021).

28 Nisan 1979’da sıkıyönetim tarafından kapatılan ve 2016 yılında yeniden açılan, genel başkanlığını ise Umut Kuruç’un üstlendiği İKD medya üzerinden yayınladıkları bildirimler ve

örgütlenme çağruları ile güç dengelerini değiştirme çalışmalarına ve insan haklarını savunmaya devam etmektedir.

2. KADINLARIN SESİ DERGİSİ

İKD, Ortodoks/Marksist bakış açısı ile Ağustos 1975'te, “*Tüm çalışan kadınlara, yarınlarımızın umudu çocuklara, tüm ilerici, demokrat, yurtsever güçlere kutlu olsun.*” sözü ile Kadınların Sesi Dergisi'nin ilk sayısını yayınlamıştır (Kadınların Sesi Dergisi, 1975a). Klasik Marksizm'in daha sınırlı bir yorumu olan Ortodoks/Marksist görüş yalnız sınıf mücadelesi ve ekonomik faktörlerin altını çizen ve bunu yaparken kültür, ideoloji, dil gibi etkenleri de hesaba katan bir bakış açıdır. Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından geliştirilen Ortodoks Marksist görüş ile ilgili Antonio Gramsci'nin yaptığı yorum ise dikkat çekicidir. Gramsci'ye göre, sosyalist bir kurumun kurulması için ekonomik mücadele kadar kültürel ve ideolojik mücadele de oldukça önemlidir (Aksoy ve Can, 2016).

İdeolojik görüşü bu yönde olan Kadınların Sesi Dergisi yayın hayatının henüz birinci senesini doldurduğunda derginin baskı sayısı 500'den 10.000'e yükselmiş, abone sayısı ise 1000'e ulaşmıştır. Derneğin kuruluşunun hemen ardından yayınlanan dergi ile eş zamanda senesini dolduran İKD ise bir yıl içinde ciddi bir gelişme göstermiştir. Hızlı bir şekilde örgütlenen İKD; İstanbul'da açılan üç şubenin (Fatih, Şişli, Kartal) yanı sıra Ankara, İzmir, Bursa, Zonguldak ve Antakya başta olmak üzere sekiz şube açacak boyuta gelmiştir (Kadınların Sesi Dergisi, 1976d).

Kadınların Sesi Dergisi, yayın hayatının sürdüğü beş sene boyunca emekçi kadınların boğuştuğu sıkıntılardan bahsetmiş, siyasî ve toplumsal gelişmeleri eleştirerek aktarmış, çeşitli karikatürler aracılığı ile dönemin şartlarını gözler önüne sermiştir. Derneğin kuruluş amacını yaymak ve bildirimlerini yayınlamak için güçlü bir araç olarak kullanılan dergide farklı meslek grupları ile mülakatlar gerçekleştirilmiş, işçi kadınların sıkıntıları, gelişmeler hakkındaki düşünceleri ve şikâyetlerine kulak verilmiş, Türk kadınının “sesi” olunmuştur. Dergi yalnız Türkiye Cumhuriyeti içerisinde gerçekleşen gelişmeler ile sınırlı kalmamış, Avrupa'daki gelişmeleri ve Orta Doğu'daki kadınların yaşadıkları sıkıntıları da okuyucuyla paylaşarak tüm kadınların sesi olmaya özen göstermiştir. İlerleyen yıllarda derginin popülerleşmesi ile ilkökul çağındaki çocuklar dahi dergiye mektuplar ve şiirler yazar olmuştur.

Kadınların Sesi Dergisi ilk sayılarında yirmi yılda emeklilik, kadınların sendikalarda daha aktif hale getirilmesi gerektiği, emzirme odası ve kreş sorunu, sendikal mücadeleler, fazla mesai, pahalılık, ev kadınlarının ev ekonomisine katkısı gibi problemlerin üzerine gitmiştir. Dergi; yukarıda bahsi geçen imza kampanyalarının haberlerini de dergide güncel tutmuş ve mülakat, karikatür, köşe yazısı ve dergiye yollanan mektuplar vasıtasıyla sorunlara dikkat çekmiştir. Belli bir sayıya kadar mevcut sayfa sayısını dört, beş sayfada sınırlı tutan dergi böyle sınırlı bir alanda çekinmeden, uzun uzun, haklarını bilmeyen kadınları göz önünde bulundurarak çıkan yeni yasaları, kararnameleri, kadınlar için kâğıtta geçerli olan ancak işveren tarafından uygulanmayan hakları emekçi kadınlara hatırlatmış, yeterli bilgiye sahip olmayan bireyleri ise bilgilendirmiştir.

İlerleyen yıllarda ülkede artan sağ ve sol çatışmaları, siyasî karmaşa ve işçi sınıfının düştüğü zor durumlar ile birlikte derginin odak noktası da değişmeye başlamıştır. Benimsediği görüş itibariyle taraflı bir habercilik tutumu sergileyen dergide özellikle 1977 ve 1978'den itibaren “faşist” hareketler şiddetle kınanmış, DİSK temsilcileri ve onların eylemleri hakkında yapılan haberler çoğalmış, insan hakları üzerine köşe yazıları çoğaltılarak başlı başına bir konu haline gelmiştir (Kadınların Sesi Dergisi, 1978d).Bahse konu olan süreçlerden sonra Kadınların Sesi Dergisi'nin, hitap ettiği “kadınların” sorunlarından uzaklaştığı ve dergide tamamen ülkenin güncel siyasî durumlarına ve sağ-sol münasebetlerine yer verildiği gözlemlenmektedir.

Bunların dışında yine dönemin ciddi problemlerinden biri olan işçi hareketleri de Kadınların Sesi Dergisi sayesinde yakından takip edilmektedir. Zira güncel haberler için grev ve direnişlere dergi muhabirleri de katılmış, oradaki kadınlar ile mülakat yaparak son durumu öğrenmiş, kadın-erkek herkesin şikâyetini dinleyip haklarını savunmada işçilere destek çıkmışlardır. Yalnız fabrika işçilerinin grevlerine değil, ayaklanma olmaksızın işverene kafa tutan ve “Bu düzen böyle gitmez!” diyen, evden çalışan kadınlara da Kadınların Sesi söz hakkı tanımıştır (Kadınların Sesi Dergisi, 1980b).

Gerek yazılarında gerek karikatürlerinde çatal dilini iktidardan ve işverenden sakınmadan beş sene boyunca olağan şiddetiyle yayımlamaya devam eden Kadınların Sesi Dergisi, 12 Eylül 1980 darbesinin sonucu olarak İKD'nin ardından kapatılarak 61. sayısı ile yayın hayatına son vermiştir.

3. KADINLARIN SESİ DERGİSİ MÜLAKATLARI

3.1. Ortak Sorunlar

Kadınların Sesi Dergisi, yayın hayatında yerini aldığı ilk günden itibaren emekçi kadınların haklarını savunmalarına, seslerini çıkarmalarına bir aracı olma görevi üstlenip yardım etmekle kalmamış, dergi üzerinden hazırladıkları metinler ile Türk kadınına bilmediği hak ve özgürlüklerini de öğretmiştir. “20 Yılda Emeklilik” sorunuyla ilk sayısını çıkaran dergide, yirmi yılda emekli olmanın şartlarına ve bu şartların yetersizliğine yer verildikten sonra emekçi kadınlardan fikirlerini beyan etmeleri istenmiş ve dört kadın (Tütün işçisi Nezahat Kara, tekstil işçisi Saadet Sözel, tezgahkar Sultan Aktaş ve konfeksiyon atölye işçisi Fikriye Vardar) ile kısa kısa mülakatlar gerçekleştirilmiştir (Kadınların Sesi Dergisi, 1975a). Çocukluk yıllarından bu yana günlerini atölyelerde, fabrikalarda geçirmiş kadınlar, derginin ilk sayısında zorlu iş şartları ve fazla mesai, işten çıkarılma korkusuyla sigorta girişi istemeye karşı duyulan çekingenliği ve hem iş hem ev koşuşturmasında yaşadıkları sıkıntıları okuyucuya aktarmaktadır. Çok küçük yaşlarda çalışma hayatına atılanlar, yeni çıkan emeklilik yasasında yer alan “18 yaşından önceki çalışma sürelerinin geçerli olmaması” şartından yakınırken; “%70 yerine %60 oranında emekli maaşı almayı kabul etmek” şartı da onlar için can sıkıcı noktalardan biri haline gelmektedir. Eski yasa ile emekli olacağı yaşta %70 oranına sahip olacak kadınlar, en fazla iki sene erken emekli olarak maaş oranlarının %50-%60 oranına düşmesini ilerici bulmamakta, haklarının yendiğini düşünmektedirler. Sosyal güvenliğin sağlandığı, yıllık izinlerin uygulandığı, sistematik ve düzenli işleyen bir iş yerinde yirmi sene bir yana, otuz sene bile çalışmaya razı olan emekçi kadınlar, bu düzen sağlanmadığı sürece yirmi yıl çalıştıkları bir işte erkeklerden farklı olarak ev ve iş koşuşturması ile geçen çalışma hayatında kırk yıl çalışmış bir insanın yorgunluğuna sahip olacaklarını üzümlerle belirtmektedir (Kadınların Sesi Dergisi, 1975a).

İlk mülakatlarda, çıkan yeni yasadaki şikâyet etmenin yanı sıra iş yerlerinde haklarını alamadıklarını belirten kadınlar bir sonraki sayıda karşımıza sendikal çalışma süreçlerini anlatırken çıkmaktadır. Sendikalara üye çalışan kadınların (Maden/İş üyesi montör işçi Fatma Günel, orman yüksek mühendisi Banu Göksal, Petrol/İş üyesi ilaç işçisi Suna Özçelik ve tekstil işçisi Hayriye Zorlu) duygu, düşünce ve taleplerinin alındığı bu mülakatlar, grev hakkına sahip olmayan memur çalışanların da sesi olmaya çalışmıştır. Anayasa'nın 46. maddesinde yer alan ve çalışan herkesin sendika kurabileceğini beyan eden maddeye rağmen 1971 Mart'ında memurların sendikal haklarının ellerinden alınmasına gösterilen tepki yine bu mülakat başlığı altında mevcuttur (Kadınların Sesi Dergisi, 1975b). Çoğu DİSK'e bağlı çeşitli sendikaların güvencesi altında çalışan kadınlar, sendikalarından memnun olduklarını ifade etmekle beraber hepsi sendikaya daha erken üye olmamanın üzüntüsüyle cümlelerine başlamaktadır. Sendikaların sağladığı ekonomik haklar (ikramiye, çocuk zammı, yakıt parası, izin ücreti...) sayesinde çalışma hayatında bir nebze de olsa rahatlayan emekçi kadınlar, sendikaların iş yerlerinden daha fazla ücret talep etmesini, eğer kadın-erkek eşitliği varsa bunun ücretlere de yansımaları istemektedirler (Kadınların Sesi Dergisi, 1975b). Aynı zamanda sendikalarda gerçekleşen eğitimlere ve toplantılara sık sık katılıp dağıtılan dergileri okuduklarını belirten kadın çalışanlar, bilinçlendirme çalışmalarına olumlu yaklaşarak ellerinden geldiğince bu alanda aktif olduklarını da belirtmektedir. Erkekleri kendinden üstün gördüğü için onları başa getiren kadınlardan dolayı, çalışan kadınların iş yerlerinde aktif roller alamadığını belirterek hemcinslerini cesaretlendirmek adına düşüncelerini paylaşan kadınlar da (Triko fabrikası baş temsilcisi Mahmure Acar ve Schaub-Lorenz fabrika baş temsilcisi Harika Ekekon) gerçekleştirilen mülakatlarda karşımıza çıkmaktadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1976a).

Sendikalardan istenen kreş uygulamasına dair detaylı bilgiler ise bir sonraki sayıda yer almaktadır. Her mülakatta olduğu gibi bu mülakatlardan önce de dergi okuyucuyu gündemdeki sorun hakkında bilinçlendirmekte, sonrasında emekçi kadınlar durum üzerinden düşüncelerini dile getirmektedir. Ev, iş ve annelik sorumluluklarını taşıyan çalışan anneler (Tütün fabrika işçisi Sabriye Öztürk, pil fabrikası işçisi Semiha İşler ve gezici ebe/hemşire Songül Gökdemir) bu mülakatta yeterli, iyi bakımlı ve ucuz kreşlerin açılması gerektiği hakkında fikirlerini beyan etmektedirler. Kanunlar

gereği on çocuğa bir oda düşecek şekilde düzenlenmesi gereken kreşlerde bir odaya yirmi çocuğun sığdırılmaya çalışılmasından şikâyet eden anneler aynı zamanda kreşlerin havasız ve bakımsız olmasından şikâyetçi olsalar da “Hiç yoktan iyidir.” düşüncesine tutunarak mevcut eksikliklere göz yummaya çalıştıklarını söylemektedirler. Zira her çalışan annenin kreş ayrıcalığına sahip olmadığı görülmektedir. Mülakatlardan yola çıkarak iş yerinde kreş olmayan annelerin çocuklarını ücret karşılığı komşularına bıraktıkları, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise çocukları tek başına evde bırakmak zorunda kaldıkları, büyük çocukların kardeşleriyle ilgilenme sorumluluğunu üstlendikleri görülmektedir. Böyle durumlarda yüreği ağzında çalışan annelerin iş yerlerinde sergiledikleri performanslarında düşüş yaşamaları beklenen bir sonuç olduğundan dolayı, çalışan annelerin ortak talebi; iş yerlerinde kreş olmasa bile devlet tarafından temiz, bakımlı, üç öğün yemek imkânı olan ucuz kreşlerin açılmasıdır (Kadınların Sesi Dergisi, 1975c).

70’li yıllarda yaşanan ekonomik sıkıntılar da dergide yerini almıştır. Nadiren gerçekleşen işçi zamlarına kıyasla günlük yaşamda sık sık artan fiyatlar işin içinden çıkılmaz bir hal almış, hayat şartları oldukça zorlaşmaya başlamıştır. Evin giderlerini tek başına karşılamak zorunda kalan yahut eve destek olmak adına çalışan kadınlar da yaşadıkları sıkıntıları dile getirmiştir (Banka işçisi Gülseren Akgül, Pfizer İlaç’ta işçi Şadan Şahin, T. Telefon fabrikası işçisi Mücella Keser ve T. Telefon fabrikası işçisi Fatma Karadağ). Enflasyon, geçim zorluğu, yokluk ve yoksulluğun yarattığı karaborsa ile kirasını, okul masraflarını karşılayamayan, sağlıklı beslenmeye ve temel gıda ihtiyaçlarına ulaşamayan onlarca ailenin sesi olan emekçi kadınlar mevcut durumdan yakınmaktadır. Dönemin yokluğu öyle bir boyuta ulaşmıştır ki, yakacak almaya para bulamayıp ailecek soğuktan hasta olan ve temel gıda yerine ilaç parasını hesap etmeye başlayan kadınlar da mevcut başlık altında dertlerini okuyucu ile paylaşmıştır (Kadınların Sesi Dergisi, 1975d).

Bu zorlu dönemde ev ekonomisine katkı sağlamak isteyen ancak kimi okutulmamış kimi de çocukların bakımını üstlendiğinden çalışma fırsatı bulamamış kadınlar da (Fatma Kuş, Aliye Ercan, Ayşe Surat, Ördük Yüce, Fitnat Karadağ ve Fazıla Çamsızoğlu) düşüncelerini paylaşma şansını Kadınların Sesi Dergisi sayesinde yakalamıştır. Çalışma hayatında aktif olan kadınlar (Bedia Ünver, santral işçisi Emine Dikici, makine işçisi Nermin İraz, makine işçisi Tuna Ünsal)ise ancak haklarını korumak, seslerini duyurmak adına katıldıkları grevlerde dergiyle mülakat yapma fırsatı bulmuştur (Kadınların Sesi Dergisi, 1975e). SSK’ye bağlı 30.000 işçinin, işçilik statüsünden çıkarılıp memur edilmesinin ardından Ankara ve İstanbul’da başlayan direnişte kadın ve erkek işçiler omuz omuza mücadele verdiklerini belirtmişlerdir (Kadınların Sesi Dergisi, 1976b). Kadınların çok iyi direndiklerini ifade eden kadın direnişçiler, eğer bir kadın, polis tarafından alınırsa diğer kadınların hiçbir zaman onu yalnız bırakmadıklarını, genç-yaşlı demeden mücadelelerine devam ettiklerini gururla anlatmaktadır. Bu direnişin yanı sıra fabrikalarda deneme süresi bahanesiyle işe alınan işçileri “Beğenmedik!” bahanesine sığınarak işten çıkararak işverenlere karşı da kadınlar (Örneğin dergi mülakatlarında yer alan Statütaş, PAT Patates ve Cips üretim fabrika işçisi Ayşe Tıkız) tepki göstermekten geri durmamıştır. Sendikal faaliyetlere katılmadığını belirten ve ne referandum ne de grev hakkında bilgi sahibi olan işçi kadınların dahi işten çıkarılan arkadaşları adına tepki gösterip işe ara vermeleri, işverenlerin aklını başına getirmeye başlamış ve mevcut dengesiz düzende değişiklikler görülmeye başlanmıştır (Kadınların Sesi Dergisi, 1976c).

3.2. Meslekî Problemler

İlk sayılarda işçi ve emekçi kadınların ortak sorunlarına, çeşitli iş yerlerinde çalışan kadınlara söz hakkı vererek değinen dergi, ilerleyen sayılarında daha spesifik meslekler üzerinden aynı mesleğe sahip kadınlarla mülakatlar gerçekleştirmenin yanı sıra dönem şartlarından dolayı artan grev ve eylemlere de ağırlık vermeye başlamıştır.

Amik Ovası’nda pamuk tarlalarına gelen mevsimlik işçilerin yaşadıkları zorlukları ve haksızlıklarını dinleyen dergi, çocuk bakımı başta olmak üzere kadınların yine birden fazla sıkıntıyla mücadelesini aktarmaktadır. Doğumun tarlada gerçekleşeceğini bildiği için yanına bebeğe bakacak birini de götürüp doğumdan hemen sonra işine devam edenlerden çocuğunu sırf “abla” rolüne sahip olduğundan dolayı beş yaşındaki bir kız çocuğuna emanet etmek zorunda kalanlara kadar pek çok kadın bu tarlalarda zor şartlar altında hayatını devam ettirmeye çalışmaktadır. Asgari ücretin anlamını dahi bilmeyen ırgata 20-30 lira veren kâhyalardan dolayı işçiler bir de ağalara borç edinmekteydi. Bu

işçiler her gün saat 05.00-20.00 arası, Kadınların Sesi Dergisi tabiri ile ak pamukları ırgat kanı ile sulamaktaydılar (Kadınların Sesi Dergisi, 1977a).

Yaşanan sıkıntılar yalnız işçiye değil memura da zor dönemler yaşatmaktaydı. Hemşireler dışında herkes Dünya Hemşireler Günü'nü neşe ile kutlarken dergi rotasını bu sefer de SSK hastanesinde çalışan Fatma Hemşireye çevirmektedir (Kadınların Sesi Dergisi, 1979a). Fatma Hemşirenin aktardığı üzere, yeni çıkan Tam Gün yasası ile çalışma saatleri dokuz saate çıkmıştı. Türkiye standartlarına göre bir hemşireye düşen hasta sayısı on kişiyken hemşirelere daha fazla hasta verilmekteydi. Ayrıca İş Kanunu'na göre on altı saatlik nöbetin yarısını çalışma, diğer yarısını ise dinlenerek geçirmeleri gerekirken bu uygulama da es geçilmekteydi. Evine ve ailesine zaman ayıramadığını belirten Fatma Bağatar, verilen ücretlerin de çalışma performansları ile paralel olmadığını, nöbet ücretlerini dahi sağlıklı bir şekilde alamadıklarını belirtmektedir. Hemşire olmak için verilen eğitimin yetersizliğinden de bahseden Fatma Hemşire; öğrenilen bilgilerin uygulamada oldukça yetersiz kaldığından, zaten ailesi tarafından baskı altında yetiştirilen kız çocuklarının okulda da ciddi bir baskıya maruz kaldığından, bu gibi meslek okullarında kızların yalnız hemşirelik görevi için bir araçmışçasına yetiştirildiklerinden yakınmaktadır. Çocuğu olmadığını belirten Fatma hemşire çocuğu olan meslektaşlarının sıkıntılarına da sözcü olmaktadır. Zira hiçbir hastanede kreş yahut emzirme odası bulunmamaktadır. Öyle ki, insanlara can olmak adına çocuğunu evde yalnız bırakmak zorunda olan ve döndüğünde yavrusunun cansız bedeni ile karşılaşan anne hemşireler de bu eksikliğin bedelini çok ağır ödemek zorunda kalmışlardır (Kadınların Sesi Dergisi, 1979a).

Meta fabrikasının lehim kısmında, dumanların mide ve gözler için yarattığı tehlikeler altında çalışan kadın temsilci Güler Sevim de kendi iş yerinde kreş ve emzirme odası olmamasından mustarip olmuştur (Kadınların Sesi Dergisi, 1979b). Ayda 2.500 lira ücret talep eden özel kreşlere durumu yetmeyen pek çok işçi gibi Güler Hanım da çocuğunu ailesine emanet etmek mecburiyeti duyan emekçi kadınlardan birisidir. İkinci evladına hamile olduğunu belirten temsilci, lehim ve reçine keserken sıçrayan asitlere maruz kalmanın ve ağır işlerden sorumlu tutulmanın bebeğe vereceği zararlardan endişe duymaktadır. Kiranın bile 2.300 lira olduğu bir dönemde hem 4.200 lira maaş almaları hem de patron tarafından sindirilmek için sürekli olarak kovulma tehditleriyle çalışmalarının Güler Sevim ve meslektaşlarını zor duruma soktuğu gözlemlenmektedir.

Bunun dışında dergide yine farklı mesleklerin problemlerine de kısa bir şekilde değinilmiştir: Örneğin büyük kârlar sağlanan halıcılık sektöründe halı dokumacılarının “para babaları” tarafından yaşadıkları mağduriyete rastlanmaktadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1976f).Gün içinde yaklaşık sekiz saat çalışan ve ipek bir halının dört ayda ancak bir metre karelik işini bitiren Sabriye Tavancı gibi dokumacılar hiçbir sosyal hak tanınmamakta, 40.000-50.000 lira değerindeki halıları dokuyan emektar işçilere 750 ilmekten oluşan bir sıra için 875 kuruş verilmekte idi. Fabrika işçilerine sağlanan odun, yemek, sigorta, sendikal haklar gibi haklardan mahrum bırakılan dokumacılar mevcut sömürü düzenin her ne kadar farkında olsalar da çocuklarını bırakacak bir yer bulamadıklarından evde çalışmak zorunda kaldıklarını dile getirerek ülkedeki kreş sorununun da altını tekrar çizmektedir.

Yaşamak için haklarını arayacak fırsatı bile bulamayanlar arasında pazarlarda hamallık yapanlar da bulunmaktadır. Kadınların Sesi ekibi, zayıf bedenlerine aldırımsızın ağır sepetler yüklenen küçücük kızlarla Samsun'un bir pazarında karşılaşmaktadır. On altısında iki çocuğu ile dul kalan, geçim derdinin eğitimi önüne taş koyan, kaderine boyun eğen genç kızlar, çocuklar, işittikleri onlarca azar ve küfürü de sırtlarına yükleyip günde kazanacakları en fazla 50 lira için insanların etrafında dönüp dolanmaktadır. Hamallar kendi deyimleri ile insan muamelesi görmemekte, “üç beş kuruş” için sabahın erken saatlerinde köylerinden ayrılıp pazar yerlerine gelmektedirler (Kadınların Sesi Dergisi, 1977c).

1970'lerin ikinci yarısında, Ankara'ya yakın Macunköy'de muhtarlık seçimlerini kazanan ilk kadın muhtar Fikriye Yaman ile de mülakat gerçekleştirilmiştir. Susuz, elektriksiz, merkeze ulaşımın geniş vakitlerce sağlanamadığı bir yerde ailesinin ve arkadaşlarının büyük desteği ile seçimlere adaylığını koyan Fikriye Hanım eksiklikleri gidermek için çalışmalara başladığını belirtmekle kalmamakta; mahalleye ortaokul getirilmesi, ucuz et için et ve balık kurumunun bir şubesinin açılması ve posta evi açılması planlarını da dergi ile paylaşmaktadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1978b).

Yukarıda gerçekleştirdikleri mülakatlarla memnuniyetsizliklerini dile getiren kadınların aksine henüz kreşin ne anlama geldiğini dahi bilmeyen işçiler de bu dönem oldukça fazlaydı. Grev ne demek, sendika ne işe yarar, sigorta nasıl yapılır?... Bunları bilip yapılan haksızlıkların farkında olmak bile 1970 ve 1980'lerin Türkiye'sinde çalışan kadınlara bir ayrıcalık sağlamaktaydı. Mülakat yapılan kimi hamal, kimi halıcı, kimi muhtar birçok kadını gerek iş yerlerinde gerekse evlerinde ziyaret eden Kadınların Sesi Dergisi, İKD'nin kapatılmasıyla yılmak bir kenara, röportaj yaptığı emekçi kadınlardan da büyük bir ilgi ve destek görmüştür (Kadınların Sesi Dergisi, 1975-1980).

3.3. Grev ve Direnişler

1970'lerin ortalarına doğru artan grev ve işçi direnişlerine Kadınların Sesi Dergisi de bünyesinde yer vermiş ve haklarını savunan direnişçilerin "sesi" olmuştur. Yukarıda bahsi geçen ortak sorunların yanı sıra eksik verilen yahut kesilen maaşlar, işverenin sarı sendikalaşma isteği, toplu işten çıkarmalar ve artan kovulma tehditlerine, arkalarında sendikalarının desteği ile "Öyle de açız, böyle de. Kaybedecek hiçbir şeyimiz yok. Ama kazanacağımız çok..." diyerek grev ve direnişler ile cevap veren işçiler bu dönemlerde çok zor şartlar altında ülkenin farklı yerlerinde haklarını savunmaya başlamıştır (Kadınların Sesi Dergisi, 1980c). Direnişin kırılması adına dövülen ve hastanelerde günlerce yatan, duraklarda silah ile korkutulup evlerine kadar takip edilen kadın işçiler ve yine türlü tehdide maruz kalan erkek işçi eşleri baskıya ve şiddete boyun eğmemiş ve haklarını savunmaya devam etmişlerdir (Kadınların Sesi Dergisi, 1976e).

Örneğin Türkiye'de eylem birliğini ilk defa uygulayan Feget Fabrikası'nın Zühriye Öztürk ve Sakine Keskin gibi on yılı aşkın işçileri, sendikaların güç ve eylem birliği kararından memnun olduklarını belirtmiş, önceden birbirlerine düşman olan işçi arkadaşları ile üzerlerinde önlük kol kola hakları için mücadele vermiştir. İş güvenliği, et yemek gibi temel ve olağan ihtiyaçlarını karşılayamayan işçilerin istekleri patronun "işine" gelmediği için insanların ekmek kavgasını ideolojik bir çatışma olarak yorumlayıp sırtını emekçilere dönmekte ısrar ettiği de yine mülakatlar sayesinde öğrenilmektedir (Kadınların Sesi Dergisi, 1980c).

1 Şubat 1977 sabahı Bursa BİSAŞ'ta 1000 kadının yaptığı eylem de dergide yer almaktadır. İşten çıkarılan iki kadın işçi, Behice Ceylan ve Behiye Alişoğlu ile yapılan mülakat vasıtasıyla eylemin detayları öğrenilmektedir. Zaten işveren tarafından sömürüye maruz kalan, 8 saatlik ücret alacakları yerde 7,5 saatlik ücrete boyun eğen işçilerin haklarını savunan ve kesilen paranın komandoları beslemek için harcadığını ortaya çıkaran temsilcinin işten çıkarılmasının ardından ertesi sabah işçiler fabrika önünde "Yaşasın DİSK; sarı teksif, satılmış sendika" sloganları ile çalışmayı reddederek eylemlerine başlamaktadırlar. Ücretlerinin kesilmesinin yanı sıra toplu sözleşmede ilgili madde yer aldığı halde 1000'den fazla kadının çalıştığı fabrikada kreş yahut emzirme odasının olmaması ancak aidatların düzenli olarak kesilmesi de şikâyetler arasında yer almaktadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1977b).

Dedeman Otel işçilerinin grevinde Fikriye Tunç ile gerçekleştirilen bir diğer mülakat da okurlara emekçi problemleri ile ilgili bilgiler vermektedir. İçlerinde beş kadın grevcinin de bulunduğu grev alanında çadırlar defalarca polisler tarafından sökülmüş, işçiler saldırıya maruz kalmıştır. Buna rağmen kimse direnişinden vazgeçmemiştir. Hakları verilmediği için grev başlattıklarını söyleyen işçilerin aldıkları garanti maaş 1800 lira olsa dahi çoğu 1200 lira ile idare etmek zorunda bırakılmış, bir aylık doğum izninde verilen maaş ise 300 lira olarak belirlenmiştir. Dokuz senedir otelde çalışan röportaj sahibi Tunç, memlekette viskinin dahi 125 lira olduğunu belirterek 300 liranın değerini okuyucuya daha net bir biçimde sunmaktadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1978a).

Sömürü düzenine başkaldıran sadece fabrika işçileri olmamıştır. Eve iş alan kadınlar ve hemşireler gibi farklı işler ve meslek gruplarına dâhil emekçi kadınlar da Kadınların Sesi aracılığı ile şikâyetlerini dile getirme şansı yakalamışlardır. Dergiden yola çıkarak tüccar sömürsünün en kapsamlı örneği Fikirtepeliler kadınlarda görülmektedir (Kadınların Sesi Dergisi, 1980a). İşçi eşlerinin geliri ile geçinemeyen Fikirtepeliler kadınlar dantel, kazak, çorap, örtü örerek ev ekonomisine katkıda bulunmaya çalışırken bu alanda da haksızlığa uğramışlardır. Piyasada 700-1500 liradan satılan ürünleri gecelerini gündüzlerine katarak ortaya koyan hanımlara layık görülen fiyat yalnızca 15-30 lira olunca ev işi alan Fikirtepeliler hanımlar örgütlenmeye, kooperatif kurmaya karar vermişlerdir. Diğer yandan çoğunluğu kadınların oluşturduğu sağlık sektöründe de yapılan haksızlıkların sabırları

zorladığını görmekteyiz. Sözde sendikal sorunları çözmek adına tekrar işçi sınıfına dâhil edilen kadın sağlık çalışanları, işçilerin en temel hakkı olan grev hakkından yoksun bırakılmaktadır (Kadınların Sesi Dergisi, 1977a).

Tüm bu sömürü düzenine karşın işçilerin bir olup haksızlığın üzerine yürüdüğü 1 Mayıs, Türkiye Cumhuriyeti'nde 1976'dan beri coşku ile kutlanmaktadır. Kadınların Sesi Dergisi de kutlamalarda yer alan işçilere de söz hakkı tanımıştır. Yaşlısı, genci, günün anlam ve önemini ilk kez orada öğreneni, ağabeyinden kaçarak kutlamaya katılanı, “çatışma olursa bir gencin önüne atlar, hayatını kurtarırım” düşüncesi ile yola çıkanıyla yüzlerce emekçi kadının bir araya geldiği bu günlerde işçiler, para babalarına bir kez daha tüm güçleri ile savaşta olduklarını göstermektedirler (Kadınların Sesi Dergisi, 1978c).

SONUÇ

1970'lerin en karışık dönemlerinde TKP bünyesinde kurulan İKD, 28 Nisan 1979'da sıkıyönetim tarafından kapatılmıştır. Dernek vasıtasıyla Ağustos 1975'te yayın hayatına başlayan Kadınların Sesi Dergisi de yaklaşık beş sene boyunca hakkı yenilen tüm emekçi kadınlara bir “ses” olmuş; bilmeyene hakkını öğretmiş, hakkı verilmeyene kendi kampanyaları ve imza çalışmaları ile yardım etmeye çalışmıştır. Yirmi yılda emeklilik sorunu hakkında yer alan imza çalışmaları ve kreş/emzirme odalarının açılış törenleri bu yardımlara en güzel örneklerden birkaç tanesidir. İlk sayısında 5000 adet basan dergi birinci senesini doldurduğunda bu sayı 10.000'e yükselmiş, abone sayısı da 1000'e ulaşmıştır.

Mülakatlardan da anlaşıldığı üzere okumuş ya da okumamış, köylü ya da şehirli, evli ya da bekâr, genç ya da yaşlı fark etmeksizin Türk kadını her alanda zor durumlarda bırakılmış, korkutulmuş, bastırılmış ve hakkı elinden alınmıştır. Zorlu çalışma şartlarına artı olarak annelik sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan kadın, kimi zaman geçim sıkıntısının bedelini evlat canı ile ödemiş, kimi zaman tarlalarda, depolarda doğum yapmak zorunda bırakılmıştır. Bunca zahmete karşın diledikleri kreş ve emzirme odaları, sendikalaşma ile çalışma saatlerinin düzenlenmesi, sigorta, yirmi yılda emeklilik gibi aslında bir işçiye sunulması gereken en temel haklara sahip olmak için grev ve direnişlere katılmak zorunda bırakılmışlar, tehdit edilmişler ve şiddet görmüşlerdir. Kadınların Sesi Dergisi ise sömüren ve sömürülenin savaşında daima işçiden yana olmuş, onların sesini duyurmak için kolları sıvamış, fabrika, şehir, köy, tarla gözetmeksizin tüm emekçi kadınların derdini dinlemiş, okuyucuyu onların hikâyelerine ortak etmiştir.

Kadınların Sesi Dergisi, bünyesinde yer alan mülakatlarla kendi döneminde kadınların sesini duyurmak üzere görevini yerine getirmesinin ardından günümüzde dönemin şartlarını ve bir kadın işçinin hayatının nasıl olduğunu çok yakından, birincil kaynak olan kadın işçiler vasıtasıyla göstermektedir. Bu açıdan dergideki mülakatlar gerek dönemin daha iyi anlaşılması gerek tarihsel sürecin gözlemlenebilirliği açısından oldukça önemlidir.

Etik Beyan: Bu çalışmada, Etik Kurul izni alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır. Aksi bir durumun tespiti halinde Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp tüm sorumluluk çalışmanın yazar (lar)ına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: Permission from an ethics committee is not needed for his study. In case of detection of a contrary situation, Beykent University Journal Of Social Sciences has no responsibility, and all responsibility belongs to the author (s) of the study.

Author Contributions Statement: 1st author's contribution rate 100%.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors.

KAYNAKÇA

- Akal, E. (1996). *Women and socialism in Turkey: Case of progressive women's organisation (İlerici Kadınlar derneği)* (Yayın No. 53325) [Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=WCwsnNpdBYOZd85W6vKD2A&no=WCwsnNpdBYOZd85W6vKD2A>
- Akkaya, Ö. (2018). 1970'lerin ikinci yarısında Türkiye'de sosyalizm ve kadın: Kadınların Sesi dergisi karikatürleri, *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (3), 65-112. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egemiadergisi/issue/40151/443070>
- Aksoy, İ. ve Can, C. (2016). Hegemonya ve karşı-hegemonik sızıntılar: Yeni bir kavramsallaştırma denemesi, *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 62-76. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pesausad/issue/26077/274868>
- Çakır, S. (1995). *Türkiye'de feminizmin dünü ve bugünü*, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 13, 750-756, (İletişim Yayınları, İstanbul).<https://turuz.com/book/title/Cumhuriyet+Donemi+Turkiye+Ansiklopedisi--+1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-Yuzyil+Biterken-1995>
- İlerici Kadınlar Derneği (2021, Temmuz 19). *Her mahalleye, her iş yerine kreş kampanyası (1975-1980)-2*, <https://ilericikadindernegi.org.tr/her-mahalleye-her-is-yerine-kres-kampanyasi-1975-1980-2-766/>
- İlerici Kadınlar Derneği (2021, Temmuz 7). *Her mahalleye, her iş yerine kreş kampanyası (1975-1980)-1*, <https://ilericikadindernegi.org.tr/her-mahalleye-her-is-yerine-kres-kampanyasi-1975-1980-745/>
- Kadem. (2013, Haziran 26). *Türkiye'de kadın hareketinin tarihi: Değişen bir şey var mı?* <https://kadem.org.tr/turkiyede-kadin-hareketinin-tarihi-degisen-bir-sey-var-mi/> E.T. 05.01.2023
- Kadınların Sesi Dergisi (1975a). *Çalışan kadınlar emeklilik konusunda ne düşünüyorlar?*, 1, 1. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_001.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1975a). *İlerici Kadınlar derneği kuruldu*, 1, 1. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_001.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1975b). *Çalışan kadınlar ve sendikal çalışma*, 2, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_002.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1975c). *Yeterli, iyi bakımlı ve ucuz kreşler açılmalıdır*, 3, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_003.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1975d). *Ortak derdimiz: Geçim sıkıntısı*, 4, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_004.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1975e). *Ev kadınları çalışmak istiyor*, 5, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_005.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1976a). *Sendikal mücadelede kadın işçi temsilcileri*, 6, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_006.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1976b). *S.S.K. işçileri çoluğu çocuğu ile açlığa mahkum edildi*, 7, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_007.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1976d). *Derneğimiz bir yaşında*, 11, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_011.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1976e). *Baskılar bizi hiçbir zaman yıldırmadı*, 13, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_013.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1976f). *Halıcımız biz! Gençliğimizi dokuruz tezgahlarda*, 17, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_017.pdf

- Kadınların Sesi Dergisi (1977a). *Amik ovasında ak pamuk ırgat kanyıyla sulanır*, 19, 5. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_019.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1977a). *Sendikal savaşım gelişiyor*, 19, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_019.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1977b). *Bursa Bispař'ta yiğit kadınlar patron-sarı sendika çetesine aman vermiyor*, 22, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_022.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1977c). *Bir de hamal kadınlarımızı dinleyelim*, 27, 3. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_027.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1978a). *Dedeman işçileri yeni yıla grev çadırında girdiler*, 30, 6. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_030.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1978b). *Röportaj: Bir kadın muhtar*, 33, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_033.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1978c). *Türkiye işçi sınıfına selam, selam yaratana hey!*, 35, 4-5. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_035.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1978d). *DİSK genel temsilciler meclisi faşizme karşı geniş eylemler düzenleme kararı aldı*, 41, 4. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_041.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1979). *Hastanelerin kanadı kırık melekleri hemşireler*, 46, 16. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_046.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1979). *Bir kadın temsilciyle söyleşi: Çocuęuma anne sevgisi veremiyorum*, 47, 19. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_047.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1980). *“Yetti artık”*, 57, 20. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_057.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1980). *Binlerce tekel işçisi üretimi durdurdu: Can güvenliği istiyoruz*, 55, 9. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_055.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1980). *Bir elin nesi var iki elin sesi var!*, 55, 12-13. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_055.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1980). *Grev meydanlarından yükselen sesler*, 59-60, 9. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_059_60.pdf
- Kadınların Sesi Dergisi (1976c). *Adapazarlı kadın emekçilerin mücadelesi çetin koşullarda yol alıyor*, 9, 2. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/kadinlarin_sesi/ks_009.pdf
- Karataş, E. (2009), Türkiye’de kadın hareketleri ve edebiyatımızda kadın sesleri, *Turkish Studies Dergisi*, 4, 1654-1660. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1014>
- Siliyer, O. (1971), 1960-1970 döneminde Türkiye işçi sınıfı hareketleri, *Sosyalist Parti İçin Teori ve Pratik Birliği Dergisi*, 2, 56-74. https://tustav.org/yayinlar/sureli_yayinlar/sosyalist_parti_icin/SP_tpb_2.pdf